

خانواده هوشمند ؛ تعلیم و تربیت مجازی و پیامدهای پنهان

مصطفی قلندری

دانشجوی کارشناسی ارشد آموزش و بهسازی منابع انسانی

چکیده

امروز با توجه به سیطره ی رسانه های مجازی در جوامع ؛ باید بُعد رفتار مجازی را هم به ساحت های انسان افزود و گزاره های رفتاری این بخش او را هم مورد مذاقه قرار داد. با شیوع این موج ، بسامد آن ؛ کانون خانواده ها را هم دچار لرزش و لغزش نموده است. از این رو مبانی هویتی افراد و فرآیندهای تربیتی هم در بستر این فضا در حال یک باز تعریف متفاوت و الصاق آن به سبک زندگی خانواده ها می باشد. این سبک زندگی می تواند یکی از موضوعات مورد توجه واقع گردد. در این پژوهش سعی بر آن است با مطالعات کتابخانه ای و بررسی علمی - ترویجی و روش کیفی ، با نگاهی نوین بر زمینه های پدیدار سازی جنبه های رفتاری نوین بشر امروز ، مولفه های بنیادها و الگوواره های رفتاری منبث از سبک زندگی های جدید ، تبیین پیامدها و ترسیم شخصیت مجازی فرزندان آینده و نمایه سازی کارکردها و چشم انداز خانواده و رسالت تربیتی آن در موج چهارم زندگی بشر مورد بررسی قرار گیرد. در پایان اثرات فضای مجازی و راهکارهای مراقبت از فرزندان ارائه گردیده است. **واژگان کلیدی** : خانواده، تعلیم و تربیت ، فضای مجازی

بیان مساله

ظهور فناوری های نوین ارتباطی در عصر حاضر به همراه تحولات سریع و فراگیر که در فضای مجازی بوجود آمده است، بسیاری از کارکردهای خانواده‌ها را دچار اختلال کرده‌است. امروزه در مباحث بررسی گزاره‌های مربوط به خانواده، یکی از محورهای مهم، بررسی آسیب‌های ناشی از تحولات خانواده است. تحولاتی که خود منشأ بروز دگرگونی‌هایی عمیق و اساسی در نوع روابط و ارزش‌های خانوادگی می‌باشند. می‌توان گفت بسیاری از این تحولات و دگرگونی‌ها منبعث از جریان سازی های بیرون، بر خانواده تحمیل می‌شود. از زمانی که اینترنت وارد فضای زندگی انسان شده تا به امروز، علی‌رغم تمام محاسن و مزایای آن، یکسری دغدغه‌ها و نگرانی‌هایی را بر خانواده‌ها تحمیل نموده‌است. به دلیل ویژگی‌های خاص فضای مجازی و نبودن این پدیده، بسیاری از والدین فرصت، امکان و یا توان کافی برای شناخت دقیق این فضا و کاربردهای آن را به دست نیآورده‌اند و عدم آشنایی مناسب آنها با این فضا از یک سو و در مقابل بالا بودن سرانه‌ی سواد رسانه‌ای و استفاده روزمره نوجوانان و جوانان و حتی کودکان از این فضا باعث شده است که مکانیسم‌های تربیتی و نظارتی خانواده‌ها دچار خدشه شود. با ایجاد یک دیوار مجازی و فضای محرمانه و خصوصی در داخل خانه برای اعضای خانواده و حتی بدون وجود ناظر بیرونی به محتواهای گوناگون دسترسی و ابعاد شخصیتی و کالبد روانی اخلاقی آنان در حال شکل‌گیری می‌باشد. و بعضاً به دلیل ویژگی‌های سنی و شخصیتی و کنجکاوی‌های خود متأثر از فضاهای ناسالم موجود در اینترنت باعث روان‌پریشی‌های اجتماعی هم می‌گردد. با تحولات شتابان و چالش‌های نوین خانواده‌ها در این عصر به نظر می‌رسد باید توازن نقش خانواده‌ها در تعلیم و تربیت فرزندان محفوظ بماند. اما رویه‌ها و بازتاب‌های جامعه‌ی بیانگر وجود نیاز به تعریف بسته‌های تربیتی برای خانواده‌ها با بهره‌گیری از ابزارها و رسانه‌های تعاملی و تولید آرایه‌های نوین ارتباطی متناسب با شئون و هنجارهای اخلاقی - اجتماعی می‌باشد تا با حفظ اهتمام به گفت‌وگو و ارتباط‌های عمیق درون خانوادگی؛ فرصت کاربرد انتقال و پیاده‌سازی شیوه‌های تربیتی از فضا و بسترهای تعامل مجازی هم با رعایت موازین و استانداردهای این مدل از زندگی مهیا گردد.

اهمیت و ضرورت

جهانی شدن را می‌توان به عنوان تشدید روابط جهانی تعریف کرد. همان روابطی که موقعیت‌های مکانی دور از هم را چنان به هم پیوند می‌دهد که هر رویداد محلی تحت تاثیر رویدادهای دیگری که کیلومترها با آن فاصله دارند شکل می‌گیرد و برعکس (گیدنز، ۱۳۷۷). گسترش فناوری و ورود انواع وسایل ارتباط جمعی در میان خانواده‌ها، ارزشهای اجتماعی آنان را تحت تأثیر قرار داده و موجب تغییراتی در رفتار و گفت‌وگو نسل جوان شده است؛ از جمله مهمترین این فناوریها دسترسی آسان به اینترنت است که علاوه بر داشتن نقاط قوت، از ضعفهایی نیز برخوردار است. خانواده، خشت بنای جامعه، کانون اصلی حفظ سنتها، هنجارها و ارزشهای اجتماعی است؛ همچنین، شالوده‌ی استوار پیوندهای اجتماعی، روابط خویشاوندی و کانونی برای بروز و ظهور عواطف انسانی به شمار میرود. ارزشهای اجتماعی از اساسی‌ترین عناصر نظام اجتماعی میباشند که از راههای کنترل یا هدایت آنها میتوان جامعه را به زوال کشاند یا به تعالی رساند. بنابراین، باید دید، چه عواملی موجب پیدایش ارزشها در جامعه میشوند یا این ارزشها را تغییر میدهند؟ ارزیابی ما از خود، نزدیکان، جامعه و جهان پیرامونمان بر

اساس ارزشها صورت میگیرد و رفتار ما نسبت به آنها تنظیم میشود (کفاشی، ۱۳۸۸). یکی از چالش های اجتماعی که جوامع امروز به آن مبتلا می باشند گسست پیوندهای حسی - ارتباطی درون خانوادگی می باشد. از آنجایی که برونداد مشکلات خانواده ها به صورت ناهمسانی هنجاری در اجتماع نمایان می گردد، خانواده و سلامت روانی آن از اهمیت ویژه برخوردار است. امروز کالدها و ساختارهای تربیتی و ارتباطی در خانواده ها با توجه به پدیدار سازی مشکلات ناهمگونی دغدغه ها و شکاف عقیدتی بین نسلی در حال دگرپسندی می باشد. جایگزین شدن شیوه های تعاملی خشک متنی مجازی با ارتباطات حقیقی و عاطفی در خانواده ها در حال باز تعریف و خلق ناخواسته انسان های مکانستی و انزوا طلب می باشد. آنچه برای جوامع تمدنی مبتنی بر ارزش های انسانی و اخلاق مانند جامعه ما اهمیت دارد وجود یک مرکز پایش و رصد دائمی برای پیش بینی و دیده بانی رخدادهای چالشی آینده ی خانواده ها در بستر سبک زندگی های تجدید خواه مبتنی بر فرهنگ غیر اصیل ایرانی می باشد. ناگزیر مسیر روند جهانی سازی و هضم فرهنگی ملت ها در نظامات و مکاتب تعیین کننده جهانی، اثر بخشی تدریجی فرسایشی در منابع ارزشی و ارتباطات جوامع خواهد داشت. بادر نظر گرفتن این مولفه و کشیده شدن دامنه ارتباطی خانواده ها به ارتباطات مجازی؛ ضرورت دارد شاخص ها و مولفه های استاندارد برای خانواده ها به منظور کم رنگ نشدن ارزش ها و جایگزین نشدن کارکردها و رسالت های تربیتی خانواده ها و واگذار نشدن این وظیفه به رسانه ها؛ تعریف و جریان سازی گردد.

اهداف تحقیق

بررسی مولفه های بنیادها و الگوواره های رفتاری منبعث از سبک زندگی های جدید احصاء نظریه های تربیتی و تکامل آنها با شیوه های تعلیم و تربیت کارآمد متناسب با خانواده امروز تبیین پیامدها و ترسیم شخصیت مجازی فرزندان آینده و نمایه سازی کارکردها و چشم انداز خانواده و رسالت تربیتی

پرسش های مطالعاتی

آیا الگوهای رفتاری و تربیتی خانواده ها متناسب با شرایط و سبک زندگی های جدید می باشد؟
 آیا نظریه ها و مکاتب تربیتی کلاسیک با شیوه های تعلیم و تربیت خانواده امروز تطابق دارد؟
 آیا خانواده ها روند شخصیت پذیری فرزندان را به رسانه های مجازی واگذار کرده اند؟

مبانی نظری؛ مفاهیم و تعاریف

۱- خانواده

شاید به نظر برسد که مفهوم «خانواده» از مفاهیمی بسیار روشن و همه فهم است، به گونه ای که عامه مردم، اعم از کوچک و بزرگ و باسواد و بی سواد، همه آن را می فهمند و نیازی به تعریف آن نیست، ولی آن قدرها ساده هم نیست. وقتی به منابع واژه شناسی مراجعه کنیم، می بینیم تعاریف گوناگونی از آن شده و صاحب نظران بر اساس تخصص و نیازشان، هر کدام تعریفی از «خانواده» ارائه داده اند.

۱-۱- جامعه شناسی

امروزه گرایشی در حوزه جامعه‌شناسی پدید آمده که ابعاد خانواده و جنبه‌های گوناگون آن را مورد بررسی قرار می‌دهد. این گرایش با مطالعات جامعه‌شناسانه فرد ریک لوپلی^۱ فرانسوی و ویلهلم هاینریش ریل^۲ آلمانی پدید آمد و سپس با تحقیقات سایر جامعه‌شناسان مانند دورکیم^۳ و مارکس^۴ توسعه یافت و تکمیل گردید از آن رو که خانواده نقش عمده‌ای در تربیت نیروی فعال جامعه دارد و می‌تواند با افزایش بازدهی جامعه به توسعه اقتصادی و اجتماعی کمک کند، جامعه‌شناسان به بررسی مسائل مربوط به آن علاقه‌مند شده‌اند. رویکرد جامعه‌شناسی خانواده براساس نظریه «کارکردگرایی» ساختار خانواده، نقش هر یک از اعضا، روابط میان اعضا، جمعیت و شاخص‌های رشد یا کاهش آن، انواع خانواده از نوع گسترده و هسته‌ای، تأثیرات متقابل جامعه و خانواده و امثال آن را مورد مطالعه قرار می‌دهد (کاتوزیان، ۱۳۷۱).

۱-۲- روان‌شناسی

هرچند رویکرد روان‌شناسی به تجزیه و تحلیل رفتار آدمی می‌پردازد و سعی دارد ضمن تشخیص رفتارهای نابهنجار، علل بروز آن‌ها را شناسایی کند و به درمان بیمار بپردازد، اما در عین حال، خانواده را نیز از زوایای گوناگون مورد مطالعه قرار می‌دهد؛ چرا که خانواده به عنوان یک نظام باز، دایم در حال تحول و دگرگونی است؛ داده‌هایی را از خارج می‌گیرد و چیزهایی را به بیرون می‌دهد. خانواده از منظر روان‌شناختی، برای حفظ تعادل خود، همیشه در دو جنبه «درون‌سازی» و «برون‌سازی فعال» است؛ یعنی در عین سازگاری با تحولات اجتماعی، همه اعضای خود را از نظر جسمی و روحی به رشد مطلوب می‌رساند. طبیعی است که مسائل رشد به لحاظ کمی و کیفی در روان‌شناسی بررسی می‌شوند. (سالوادور، ۱۳۷۳)

۱-۳- علوم تربیتی

کارشناسان امور تربیتی بیش از هر چیز به عنوان یک نهاد تربیتی به خانواده می‌نگرند. فضای گرم خانواده مناسب‌ترین جای پرورش استعدادها و توانایی‌های نسل جدید است؛ محیطی سرشار از مهر و محبت، عواطف و احساسات پاک، و کودک از همان روزهای نخست زندگی، در آغوش پر مهر پدر و مادر قرار گرفته، درس ایثار، محبت، مروت و وفاداری فرامی‌گیرد. روحیه تعاون و همکاری و خدمت به مردم در فضای خانواده شکل می‌گیرد. کودک می‌آموزد که چگونه با دیگران زندگی کند و چگونه در برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها شرکت کند. به نظر کارپردازان امور تربیتی، کانون خانواده بسان یک مرکز تعلیم و تربیت غیررسمی، اصول و آداب زندگی را از راه غیر مستقیم به فرزندان ارائه می‌دهد. به عقیده آنان، خانه همواره در کنار مدرسه از عوامل مؤثر در فرایند تعلیم و تربیت مطرح بوده و کارایی خود را نیز نشان داده است. هر قدر پیوند خانه و مدرسه محکم‌تر باشد، بازدهی تعلیم و تربیت بیشتر خواهد بود. تشکیل

^۱ Freede Ric le

^۲ Wilhelm Heinrich Riehl

^۳ Emile Durkheim

^۴ Karl Marx

انجمن‌های اولیا و مربیان در اغلب مراکز آموزشی به همین منظور انجام می‌گیرد. هریک از اعضای خانواده، بخصوص پدر و مادر، در تربیت کودک نقش بسزا دارند.

۲- تعلیم و تربیت

تعلیم و تربیت، عبارت است از فراهم آوردن زمینه‌ها و عوامل به فعلیت رساندن یا شکوفا ساختن شخص در جهت رشد و تکامل اختیاری او به سوی هدف‌های مطلوب و بر اساس برنامه‌ای سنجیده شده. با توجه به این‌که در مورد تعریف تعلیم و تربیت گذشته از تعریف یاد شده، نظریه‌های گوناگونی ارائه شده است، جهت آشنایی بیشتر خوانندگان، تعریف آن را از زبان چند صاحب نظر این علم (یا فن) بیان می‌داریم. بدیهی است که این صاحب‌نظران باتوجه به دیدگاه خاص خود به تعریف موضوع پرداخته‌اند:

۲-۱- افلاطون (۴۲۷-۳۴۶ ق. م) گوید: تعلیم و تربیت عبارت است از کشف استعدادهای طبیعی و شکوفا ساختن آنها.

۲-۲- ارسطو (۳۸۴-۳۲۲ ق. م) گوید: تعلیم و تربیت مجموعه‌ای از اعمال است که به وسیله خانواده یا دولت برای ایجاد فضایل اخلاقی و مدنی در افراد صورت می‌گیرد.

۲-۳- فارابی (۲۶۰-۳۳۹ ق. م) گوید: تعلیم و تربیت عبارت است از هدایت فرد به وسیله فیلسوف و حکیم برای عضویت در مدینه‌ی فاضله به منظور دستیابی به سعادت و کمال اول در این دنیا و کمال نهایی در آخرت.

۲-۴- بوعلی سینا (۳۷۳ یا ۳۶۳-۴۲۸ ه. ق) گوید: تعلیم و تربیت عبارت است از برنامه‌ریزی و فعالیت محاسبه شده در جهت رشد کودک، سلامت خانواده و تدبیر شؤون اجتماعی، برای وصول انسان به کمال دنیوی و سعادت جاویدان الهی.

۲-۵- از آرای تربیتی غزالی (۴۵۰-۵۰۵ ه. ق) استفاده می‌شود که تعلیم و تربیت در دیدگاه ایشان عبارت است از نوعی تدبیر نفس و باطن از طریق اعتدال بخشی تدریجی به قوا و تمایلات به وسیله معرفت، ریاضت و استمرار، برای نیل به انس و قرب الهی.

۲-۶- در دیدگاه استاد شهید مرتضی مطهری، تعلیم، پرورش و استقلال نیروی فکری‌دادن و زنده کردن قوه ابتکار متعلم است و تربیت، پرورش دادن و به فعلیت درآوردن استعدادهای درونی که بالقوه در یک شیء موجود است؛ از این رو، کاربرد واژه تربیت فقط در مورد جانداران صحیح است؛ زیرا غیر جانداران را نمی‌توان به مفهوم واقعی پرورش داد آن‌طور که یک گیاه یا حیوان و یا یک انسان را پرورش می‌دهند. از همین جا معلوم می‌شود که تربیت باید تابع و پیرو فطرت، طبیعت و سرشت شیء باشد. اگر بنا باشد یک شیء شکوفا شود باید کوشید تا همان استعدادهایی که در آن هست بروز کند. بنابراین، تربیت در انسان به معنای پرورش دادن استعدادهای او است و این استعدادها در انسان عبارتند از: استعداد عقلی (علمی و حقیقت‌جویی)، استعداد اخلاقی (وجدان اخلاقی)، بعد دینی (حس تقدیس و پرستش)، بعد هنری و ذوقی یا بعد زیبایی و استعداد خلاقیت، ابتکار و ابداع.

۳- فضای مجازی

۳-۱- تعریف رسانه :

واژه «رسانه» در لغت دو استعمال دارد، در صورتی که به فتح «راء» باشد به معنای حسرت، افسوس، و تاسف است و در صورتی که به کسر «راء» باشد به معنای ابزار و وسیله است. با این بیان در واقع رسانه وسیله ای است که فرستنده به کمک آن معنا و مفهوم مورد نظر خود (پیام) را به گیرنده منتقل می کند. به عبارت دیگر، رسانه وسیله حامل پیام از فرستنده به گیرنده است. واژه لاتین «medium» است که جمع آن «media» می باشد و در لغت به معنی رساندن است و به آن دسته از وسایلی گفته می شود که انتقال دهنده فرهنگ ها و افکار عده ای باشد، رسانه از تمدن های جدید بوجود آمده و مورد توجه است. اکنون آنچه که مصداق این تعریف است وسایلی همانند: روزنامه ها، مجلات، رادیو، تلویزیون، ماهواره، اینترنت، cdها، ویدئو و... می باشد.

۲-۳- ماهیت و مفهوم فضای مجازی:

برای دریافت مفهوم و ماهیت هر چیز اولین کار شناخت اجزاء آن است. پس به اختصار به معنای "فضا" و "مجازی بودن" اشاره ای می کنیم.

فضا در مفهوم موجود خویش به تنهایی هیچ ویژگی خاصی را مطرح نمی کند ولی به محض آن که یک گروه انسانی فعالیتی را در مکانی مطرح کند، معنای نمادین فض پدیدار می شود. از این پس فضا بستری برای بیان فعالیت و رفتارهای انسانی می گردد؛ محلی برای تخیل و واقعیت. مجازی واژه ای است در عالم لغات در مقابل واژه حقیقی قرار می گیرد. ظاهراً دنیای مجازی نیز در تمایز با دنیای فیزیکی تعریف می شود و از آنجایی که از نظر مکانی و زمانی محدودیتی ندارد، در تقابل با جهان واقعی فهم می شود. در صورتی که در واقع امکان تفکیک این دو جهان به ویژه در شرایط گسترش امکانات مجازی با دستگاه هایی که کاربردی را آسان کرده است، امری غیرممکن به نظر می آید. والبته ظرفیت ها و آسیب های این دو جهان نیز بر هم تاثیر و تاثر دارند.

زمینه های پدیدارسازی جنبه های رفتاری نوین بشر امروز

با توجه به اینکه تکنولوژی یکی از عوامل تاثیرگذار در بروز و ظهور تحولات اجتماعی است می توان اذعان داشت از آن زمان که رشد تکنولوژیکی در جهان شتاب گرفته و بر ساختارهای جامعه تاثیر می گذارد، فرهنگ و ارزش حاکم بر سیستم اجتماعی را دستخوش تغییر و تحول می نماید، پرداختن به مساله ی نسل ها از موضوعات مهم اندیشمندان به حساب می آید. فاصله نسلی همیشه و از قدیم وجود داشته است به طوری که نسل جوان باعث نگرانی و دغدغه خاطر بزرگسالان خود بوده است.

"بر روی یک لوح سنگی که از تمدن سومر قدیم به دست آمده، نوشته شده است که: نسل جوان نسلی نظام گسیخته است و این مساله ممکن است که تمدن ما را بر باد دهد. یعنی حدود ۵۵۰ سال پیش سخن از این بود که جوانان درصدد بر باد دادن دستاوردهای تمدن سومر هستند" (منطقی، ۱۳۸۲).

بی شک جوانان دیروز چون از جوانان امروز متفاوت می اندیشند و سلیقه های دیگری دارند با این دلهره مواجه هستند که مبادا نسل جدید دستاوردها و زحمات و تجربیات آنها را به حساب نیاورد. با در نظر گرفتن این که فاصله نسلی، ریشه

در تاریخ دارد اما نه با استفاده از همین واژه بلکه به صورت بیان نگرانی ها و تفاوتها، باید خاطر نشان کرد که تاثیر تکنولوژی و فناوری های نوین در این مساله نه تنها تاثیر گذار است بلکه بر شدت آن نیز در صورت غفلت می افزاید. می توان اینترنت را به عنوان محصول اصلی این تحولات تکنولوژیکی در نظر گرفت که قدم گذاشتن در دنیای مجازی را برای کشورهای مختلف و در تمام رده های سنی مهیا نموده است و باعث بروز محیط دیجیتالی گردیده است. حتی امروزه ضریب نفوذ اینترنت از شاخص های توسعه به شمار می آید.

در جامعه ای همچون ایران که مراحل گذار از سنتی به مدرن را طی می کند و با جمعیت زیادی از جوانان و نوجوانان روبروست و با جهانی شدن و پرتاب امواج فرستنده های مختلف و ظهور اینترنت که پدیده ای نوظهور است. نسل جوان کلکسیونی از "جدید بودن ها" را تجربه می کنند که والدین آنها حافظه ی مشترک نسبت به آن ندارند و این سرآغاز مساله است. رسانه های جمعی و اینترنت بیشترین اوقات فراغت افراد را به خود اختصاص داده است.

تفاوت و فاصله نسلی در همه دوره ها وجود داشته است و خاص دروه ی حاضر نیست چراکه از ابتدا هر نسلی با ویژگی خاص زمانی خویش شکل گرفته و از آنجایی که زمان در گذر- است و متوقف نمی شود، فاصله نسلی نیز هم چنان ادامه پیدا می کند و لی هر دوره به شیوه و اندازه خاص خودش. به طوری که افلاطون اذعان می دارد که: "حقیقت این است که بین ما و پدرانمان اختلاف زیادی است و از این بابت شرمساریم اما پدرانمان را سرزنش می کنیم که وقتی ما جوان بودیم در تربیت ما کاهلی کردند و بیشتر به امور دیگران پرداختند (افلاطون، ۱۳۶۲).

بنابراین با پذیرش فاصله نسلی باید اذعان داشت که گاه تغییرات اجتماعی - فرهنگی طوری شتاب می گیرند که فاصله نسلی را شدت می بخشند و از حالت معقول و طبیعی خود خارج میکنند. " آگبورن اعتقاد داشت که یک نوآوری مهم تقریباً همه ی ابعاد جامعه را دگرگون می سازد... همانگونه که آگوست کنت خاطر نشان کرده است در جامعه پاره ای عوامل سبب تغییر می شوند و پاره ای دیگر سبب ثبات و به نظر می رسد که وقتی دامنه ی سرعت تغییرات افزایش می یابد درک کاملتر این عوامل ضروری تر می شود" (محسنی، ۱۳۷۲).

یکی از جنبه های نوین رفتاری؛ کنش های در بستر فضای مجازی و تعامل رسانه ای انسان ها در زندگی های امروزه می باشد.

الگوواره های رفتاری منبعث از سبک زندگی های جدید

در حال حاضر، خانواده و اعضای آن به طور گسترده ای تحت تأثیر تغییرات دوره گذار به مدرن قرار دارند. بالا رفتن سن استقلال و تشکیل خانواده، تغییرات در ساختار و وضعیت اشتغال، کاهش جمعیت خانواده، کاهش پیوندهای درون نسلی و شکاف نسل ها از جمله این تغییرات است. تغییر و گسترش نقش و فعالیت ها به تغییر انتظارات، اشتغال و وضعیت اقتصادی منجر شده است که تقسیم وظایف فردی، خانوادگی و اجتماعی را دگرگون ساخت. در حالیکه مصارف زینتی، کالاهای لوکس و تعویض دوره ای وسایل منزل به طور گسترده ای مورد توجه قرار گرفته است؛ اما تنظیم درآمد، کیفیت زندگی، سلامت جسمی و روانی و... چندان مورد توجه نیست و هر روز شاهد گسترش مشکلات جسمی و روانی هستیم. آنچه مسلم است، حتی با وجود پیشرفت ها و تغییر مقتضیات زمان باز هم نمی توان به سنت ها،

رسوم، هنجارها و فرهنگ خودی بی توجه بود و از طرفی تعدیل انتظارات، مدیریت و برنامه ریزی در زندگی امروزی امری غیرقابل انکار و بلکه بسیار ضروری است.

سبک زندگی، مفهوم تازه ای نیست. هزاران سال است که انسانها کوشیده اند سبک زندگی خود را بشناسند و مدیریت کنند و حتی دولت ها کوشیده اند بر روی سبک زندگی مردمان خود، تاثیر بگذارند. سوئل در کتاب *Lifestyle and Social Structure* توضیح می دهد که سبک زندگی، یک شیوهی مشخص و قابل مشاهده از زیستن است. تغییر در سبک زندگی خانواده به عنوان بنیادی ترین نهاد اجتماعی، تغییرات و تحولات مهم و بنیادینی را در دیگر نهادهای اجتماعی برجای خواهد گذاشت و تبعات مختلفی را در عرصه هایی چون دین و فرهنگ در پی خواهد داشت. از کارکردهای مهم خانواده که منجر به حفظ، بقا و رشد جامعه در عرصه های مختلف می شود، تولید مثل و افزایش جمعیت است. مسئله ای که در گذشته از اهمیت زیادی برخوردار بوده، اما امروزه به دلیل مسائل مختلف اقتصادی و فرهنگی کم رنگ و کم اهمیت شده است؛ تا حدی که خانواده ها یا تمایل کمی به این امر دارند و یا با فاصله ی زیادی از شروع زندگی اقدام به فرزند آوری می کنند. یکی از تبعات سبک های زندگی در شرایط کنونی "واگذاری نقش های تربیتی و آموزشی والدین به نهادها و مؤسسات بیرونی" می باشد.

امروزه به دلیل افزایش زمینه های اشتغال و تحصیل بیشتر برای زنان و دختران، شاهد شکل گیری خانواده هایی هستیم که هر دو والدین مشغول به کار در بیرون از خانه هستند. به همین دلیل، فرصت کمتری برای تربیت و آموزش فرزندان توسط مادر باقی می ماند و یکی از نقش های مهم زنان در خانواده، یعنی آموزش و تربیت، کم رنگ شده است. به همین دلیل، خانواده ها برای جبران این نقیصه، مسئولیت تربیتی و آموزشی خود را به نهادها و مؤسسات آموزشی ای همچون مدارس و یا کانون های آموزشی و تفریحی می سپارند؛ به نحوی که بیشتر وقت فرزندان در بیرون از خانه و جدای از والدین و نقش نظاره گری آنان سپری می شود. این مسئله تبعاتی در پی دارد که می توان به برقراری رابطه با جنس مخالف به دلیل کم رنگ شدن رابطه ی عاطفی بین والدین و فرزندان، شکل گیری تربیت ناصحیح به دلیل روابط نادرست فرزندان با افراد ناسالم و هنجارگریز، گریز فرزندان از نهاد خانواده و خو نگرستن با روابط درون خانوادگی، فاصله ی نسلی بیشتر بین فرزندان و والدین و یا اختلالات روان شناختی ای چون پرخاشگری، افسردگی و نزاع با والدین اشاره نمود. مواردی که با مراجعه به مراکز مشاوره، بیشتر با صورت های مختلف آن مواجه می شویم.

علاوه بر اینکه امروزه به دلیل کمتر سپری شدن وقت فرزندان در محیط خانواده، کارکرد جامعه پذیری برای فرزندان، به صورت درستی محقق نمی شود و فرزندان آمادگی و مهارت های لازم برای حضور در جامعه و پذیرش نقش های مختلف اجتماعی را از خانواده کسب نمی نمایند و نمی توانند نقش های اجتماعی خود و حتی تأمین نیازهای فردی را به عهده بگیرند.

تبیین پیامدها و ترسیم شخصیت مجازی فرزندان آینده

شبکه های اجتماعی را از جنبه های مختلف می توان مورد کنکاش و ارزیابی قرار داد. بنابراین با توجه به اینکه سلامت روانی کودکان و نوجوانان یکی از مقوله های مهم در مباحث روانشناسی و جامعه شناسی محسوب می شود همچنین با توجه به این مسأله که امروزه بسیاری از دانش آموزان در مقاطع پایین تحصیلی به تلفن همراه و اینترنت دسترسی دارند و از آن استفاده های مختلفی به عمل می آورند لذا از جمله مشکلاتی که ممکن است برای دانش آموزان که به عنوان آینده سازان جامعه در نتیجه اشتغال زیاد با تلفن همراه و اینترنت پیش بیاید، افت تحصیلی و کاهش عملکرد آموزشی آنان می باشد.

بررسی ها نشان داده اند که این گونه وسایل تنها تأثیر منفی بر روی تحصیل دانش آموزان ندارد و در برخی موارد به آن ها در مسائل آموزشی کمک هم می کند. ولی نکته قابل توجه این که تأثیر منفی آن ها بر روی دانش آموزان متأسفانه بیشتر از تأثیر مثبت آن هاست. تحقیقات یک مجله انگلیسی نشان داد که افراد بعد از اختراع اسلحه، اختراع تلفن همراه را بدترین اختراع همه زمان ها می دانند.

امروزه این وسایل بر نوع لباس پوشیدن و تزئین اتاق ها و حتی اخلاق دانش آموزان تأثیر گذاشته است. مثلاً وقتی وارد اتاق آن ها می شویم، گوئی به فضای دیگر پا گذاشته ای، در و دیوار پر است از پوسترهای عجیب و غریب، عکس هیولا، شخصیت فیلم های ترسناک و گروه موسیقی غربی و ... یکی از نگرانی های مشترک والدین در همه ی جوامع نحوه استفاده دانش آموزان شان از اینترنت است. استفاده از اینترنت حتی می تواند آثار و پیامدهای منفی بر رفتارهای جوانان و نوجوانان داشته باشد، دانش آموزان ممکن است در معرض مطالب و تصاویر خشن و غیرمجاز موجود در پایگاه های اینترنتی قرار گیرند. دسترسی به چنین مطالبی ممکن است کاملاً تصادفی یا عمدی باشد. هر دو طریق دستیابی مورد توجه متخصصان بوده است و کارشناسان نسبت به صدمات جبران ناپذیری که از طریق این گونه برنامه ها به کودکان و نوجوانان می رسد به ویژه ایجاد مسایلی مانند انحراف جنسی، خشونت، اعتیاد، رفتارهای ضداجتماعی، سست شدن مبانی خانواده، اشاعه ی جرم و جنایت درطیف وسیع، مکرراً هشدار داده اند. اما این تأثیرها نیز به درستی و با روش های علمی در ایران مورد بررسی قرار نگرفته است.

در بین مسائل و مشکلات روانی اجتماعی جوانان استفاده ی بیش از حد از اینترنت از موارد مهم و اساسی است که مانند تمام اعتیادهای دیگر با علائمی از قبیل اضطراب، احساس تنهایی، افسردگی، کج خلقی، ضعف اعتماد به نفس و ... همراه است. این نوع اعتیاد نیز نه فقط پیامدهای روانی اجتماعی دارد، بلکه در جنبه های جسمی، مالی و فرهنگی نیز آسیب های زیادی را بر جوانان تحمیل می کند. نبود روابط پایدار و صمیمی با دیگران، نداشتن اعتماد به نفس و به طور کلی، شکست در عرصه های گوناگون زندگی، زمینه را برای گرایش دانش آموزان به اینترنت فراهم می کند. نتایج پژوهش یانگ (۱۹۹۷) در این زمینه نشان داد یکی از دلایل مهم اعتیاد به اینترنت در افرادی که روابط عمومی کم تری دارند، به دست آوردن حمایت های اجتماعی است.

استفاده ی کنترل نشده از اینترنت به ویژه وقتی با دیگر فناوری ها از قبیل تلفن همراه باشد دانش آموز را در معرض خطر

اثرات مضر آن بر تکامل فیزیکی، اجتماعی و روانی قرار می‌دهد. که از آن‌ها می‌توان به مشکلات بینایی، صدمات سیستم اسکلتی، چاقی، اثر بر مهارت‌های اجتماعی، مشکلات ارتباطی در خانواده و اعتیاد الکترونیکی اشاره کرد. همچنین تحقیقات جدید دانشمندان پرده از تأثیرات مخرب استفاده افراطی از اینترنت بر روی ساختار مغزی نوجوانان برداشته است. به گفته محققان، نوجوانانی که در استفاده از اینترنت افراط می‌کنند، دچار اختلال تحلیل ماده‌ی خاکستری مغز می‌شوند، اختلالی که روزبه‌روز به صورت پنهانی در حال گسترده شدن است. این اختلال می‌تواند بر روی تمرکز و حافظه افراد تأثیر نامطلوبی به جا بگذارد، هم‌چنین قدرت تصمیم‌گیری و تعیین هدف برای زندگی نیز در افراد دچار اختلال خواهد شد. تحلیل بافت خاکستری مغز هم‌چنین می‌تواند با کاهش توانایی کاربران در جلوگیری از بروز احساسات، در آن‌ها ناهنجاری‌های رفتاری به وجود بیاورد.

حوزه دانش آموزی از مهمترین حوزه‌های مطالعاتی است که باید توجه ویژه‌ای به آن داشت. مسأله امنیت دانش آموزان همواره یکی از مهمترین چالش‌های نظام آموزشی و دستگاه‌های مسئول در برقراری نظم و امنیت به شمار می‌آید که گزارش‌های مرتبط با آن شاهدی برای این ادعا می‌باشد. مسأله ورود به فضای مجازی اینترنت از معضلات امنیتی مبتلا به دانش آموزان است که باید به آن توجه نمود. با رشد روز افزون فناوری و رسانه‌های فرا ملی از جمله اینترنت، ماهواره و تلفن همراه و افزایش شمار استفاده‌کنندگان از این رسانه‌های مدرن لزوم بررسی تأثیر آن‌ها بر زندگی انسان‌ها یکی از مقولات مهم به شمار می‌آید. اینترنت و استفاده نابجا از آن موجبات به وجود آمدن معضلاتی چون اعتیاد اینترنتی، دوست‌یابی اینترنتی و جرایم سایبری شده است. با پیچیده‌تر شدن روابط اجتماعی و افزایش روزافزون وسایل ارتباطی من جمله اینترنت موجب خارج شدن روابط افراد خانواده از حالت ساده‌چهره به چهره‌ی یا تلفنی و تغییر شکل آن در قالب شکل‌گیری روابط پیچیده‌تری به طور غیرمستقیم شده است و از آنجا که در این گونه روابط طرفین به درستی نمی‌توانند هویت یکدیگر را شناسایی کنند، همین امر زمینه جرایم و سوء استفاده‌های اینترنتی می‌شود. آنچه که در این میان می‌تواند آسیب‌هایی را به جامعه وارد کند، گرایش افراد جامعه به هر یک از این آسیب‌هاست و قشر دانش‌آموز به جهت خصوصیات روانشناختی که دارد، از اثرپذیرترین گروه‌های جامعه به شمار می‌آیند، چرا که طبق آمارهای موجود حدود ۲۰٪ جمعیت کل کشور را دانش‌آموزان تشکیل می‌دهد. بنابراین قبل از آنکه اقدامی در جهت جلوگیری و پیشگیری از گرایش‌های آنان در دام این آسیب‌ها صورت پذیرد، باید میزان و علل گرایش به این آسیب‌ها شناسایی تا مسئولین نظام آموزشی و نیروی انتظامی بتوانند نسبت به پیشگیری از ابتلای دانش‌آموزان به این آسیب‌ها اقدامات و راه‌کارهای پیشگیرانه‌ای را ارائه دهند.

نمایه‌سازی چشم‌انداز خانواده و رسالت تربیتی آن در موج چهارم زندگی بشر

خانواده پایه بنیادین اجتماع و سلول سازنده زندگی انسان و خشت بنای جامعه و کانون اصلی حفظ سنت‌ها، هنجارها و ارزش‌های اجتماعی است. خانواده شالوده استوار پیوندهای اجتماعی، روابط خویشاوندی و کانونی در جهت بروز و ظهور عواطف انسانی و مکانی برای «پرورش اجتماعی» است. خانواده گروهی است که فرد بیش از هر گروه دیگری زندگی خویش را در آن می‌گذراند و فراگیری هنجارهای مربوط به زندگی خانوادگی را عمدتاً در خانواده و در تعامل

با دیگر افراد خانواده می آموزد. خانواده واحدی است که براساس ازدواج پدید می آید و از آغاز پیدایی خود، همچون حریمی امن، زندگی انسان را در برمی گیرد و موج تازه ای در درون شبکه خویشاوندی ایجاد می شود و این موج جدید است که شمار زیادتری از خویشاوندان را نیز به هم پیوند می دهد. انسان در خانواده فرآیند جامعه پذیری که مجموعه ای از «بایدها» و «نبایدها» است و بالاخره نقش هایی را در ارتباط با دیگران یاد می گیرد. آنچه در خانواده از اهمیت برخوردار است توجه به ارزش ها به ویژه ارزش های اجتماعی است. ارزش های اجتماعی از اساسی ترین عناصر یک نظام اجتماعی هستند که از طریق کنترل و هدایت آن ها می توان جامعه را به زوال و یا به تعالی کشاند. بنابراین خانواده ها و مسئولین باید خیلی راغب باشند که بدانند، چه عواملی موجب پیدایش ارزش ها در یک جامعه می شوند و چگونه می توان این ارزش ها را تغییر داد. اهمیت ارزش در آن نهفته است که پایه ارزیابی ما را از پدیده های اطرافمان، از خودمان از نزدیکان و از دیگر انسان ها و از جامعه تشکیل می دهند و در واقع رفتار ما را نسبت به آن ها تنظیم می کنند. با ورود تکنولوژی و وسایل ارتباط جمعی در خانواده ها، ارزش های اجتماعی خانواده ها تحت تأثیر قرار گرفته و موجب شده تا شاهد تغییراتی در رفتار و گفتار نسل جوان باشیم. از جمله این وسایل دسترسی آسان به اینترنت می باشد. اینترنت علاوه بر نقاط قوت، امروزه دارای نقاط ضعفی هم هست. رسانه ها به مرور به درون خانواده هم راه می یابند و بر ساخت آن تأثیر می گذارند. کازنیو معتقد است: رسانه ها به دو صورت اعتقادات ما را دگرگون می سازند. اول، وسوسه مقاومت ناپذیر رسانه های همگانی است که ما را به نوعی گرفتار می کند و به مشارکت می کشاند. دوم، سیل اطلاعاتی است که به وسیله رسانه ها جاری می شود و اگر همه را هم باور نکنیم ولی به مرور از برخی اعتقادات خود دست برمی داریم. رسانه ها و خاصه اینترنت با ورود به خانواده همه نوع روابط، حقوق و تکالیف مربوط به نقش ها و ... را تغییر می دهند. تغییرات محسوس در نقش ها و تکالیف و انتظارات افراد در خانواده ها نشانگر این است که ورود رسانه ها بر فرهنگ و ارزش ها و هنجارهای موجود تأثیر گذاشته است. ورود رسانه ها، انتظارات نقش ها را در خانواده دگرگون نموده است. استفاده بیش از اندازه از اینترنت می تواند مشکلاتی را برای خانواده ها به وجود آورد از جمله تأثیر بر روابط زناشویی به صورت منفی و افزایش ناسازگاری ها و بالا رفتن طلاق، افزایش بی اعتمادی و دروغگویی بین اعضای خانواده، کاهش ارتباط های کلامی و چهره به چهره کاهش ارتباط بین والدین و فرزندان و کوتاهی در انجام وظایف مربوطه. وسایل ارتباط جمعی فواصل را ناپدید می سازند، همچنان که جدار بین انسان ها را نیز تا حدود زیادی شفاف تر می سازند. بنابراین آیا می توان تصور کرد این وسایل بر گروه های اجتماعی تأثیر دارند ولی بر گروهی به تمام معنی اولیه، یعنی خانواده اثر نگذاشته اند؟! بی شبهه، تطور خانواده در جامعه جدید، صرفاً تابع اثرات وسایل ارتباط جمعی نیست. لیکن، از خود می پرسیم آیا خانواده هسته ای نیز به نوبه خود تحت تأثیر اینترنت تحول تازه ای پذیرفته است. بی شک این دگرگونی های سبک زیست همچنان ادامه خواهد داشت!

نتایج و پیشنهادات

فضای مجازی؛ میدان متفاوت و جذابی است که شیوه های مختلف فکر و زندگی کردن و هدف داشتن را به نمایش می گذارد و کاربر است که حق انتخاب دارد، چگونه با او ارتباط برقرار کرده و در این میدان نقش آفرینی کندولی انتخاب زمانی محقق میشود که ابعاد موضوع را به صورت کامل بشناسیم و قادر باشیم آن در جهت استفاده بهینه مدیریت کنیم.

اثرات فضای مجازی برای کاربر کودک و نوجوان

دور شدن از واقعیت: کودکی و نوجوانی سن آموزش دیدن و تاثیرپذیری و یک فرصت مهم برای شناخت واقعیت های دنیا و برنامه ریزی برای قبول مسئولیت و ایفای نقش در بزرگسالی است. باتوجه به فضای امروز کودک و نوجوان ما از منبعی واقعیت را می آموزد که خودش غیر واقعی و مجازی است پس هر چه بنا برای زندگی واقعیش طرح ریزی کند، بیهوده است چون از واقعیت دوراست. پس عمر مخاطب کاربری تلف شده و انرژی و شور دوره طلایی زندگی را در جایی خرج کرده که نه تنها هیچ کمکی برای ساخت آینده اش نمی کند، بلکه فضا را برای ساختن هویت های غیر واقعی فراهم کرده و او را به غیر واقعی بودن عادت داده است.

وابستگی (اعتیاد) مجازی: در گروه های سنی مختلف افراد نیازمند راه هایی برای تخلیه انرژی خود هستند. کودکان و نوجوانان امروز که انرژی و انگیزه های زیادی برای حرکت دارند تنها یک مسیر مهیج تخلیه انرژی پیش رو خود میبینند و آن در گیرشدن با فضای مجازی است. شبکه ای که جذابیت های آن انقدر زیاد است که بدون تمرین قبلی قادر به کنترل و خودمدیریتی در مواجهه با آن نخواهند بود. این معضل، اختلالی در فرد با نام اعتیاد مجازی پدید می آورد، اعتیادی که بر اثر استفاده مکرر و دیوانه وار از اینترنت حاصل می شود به صورتی که فرد بدون استفاده از آن، احساس کمبود کرده، روابط او با محیط مختل، و از حالت عادی خارج می شود. در واقع کودک و نوجوان تمام آن توجه که در صورت استفاده از انرژی در دنیای واقعی طلب کرده است را در دنیای مجازی دریافت می کند و به همین جهت دچار انزوا و کناره گیری اجتماعی می شود.

تنها ماندن: ما با تعداد زیادی از انسانها مواجه ایم که به فضای مجازی رو می آورند تا شاید بتوانند تنهایی درونی خود را در آن جبران کنند. این معضل در سن نوجوانی بیشتر به چشم میخورد، از آن جهت که افراد در این سن احساس می کنند که درک نمی شوند و کمی از خانواده فاصله می گیرند و به دنبال تعریف متفاوتی از خویش بر می آیند. حال در این حالت، به فضای در دسترس مجازی پناه می برند. که در نهایت نه تنها آن تنهایی را از بین نمی برد بلکه در آینده حس منفرد بودن بیشتری را تجربه می کند. چراکه در جهت جبران تنهایی با انسانهایی تعامل کرده که حتی در درست بودن هویتشان (زن یا مرد بودنشان) هم میتوان شک کرد و هیچ علاقه عمیقی این فضا شکل نخواهد گرفت و روابط غیر همدلانه را تجربه میکند. همچنین فرصت ارزشمند یافتن روابط عمیق و انسانهای واقعی همفکر را برای جبران خلأ تنهایی از دست می دهد و تنها تر خواهد شد.

سوء استفاده جنسی: کودکان و نوجوانان به دلیل پاکی و صداقتشان به عنوان اولین قربانیان فضای مجازی محسوب می شوند، که گاه از طریق اتاق های چت و گپ زنی، مورد اغفال و سوءاستفاده قرار می گیرند. حتی گاهی از طریق ضبط تصاویر خصوصی و احیاناً غیراخلاقی از طریق دوربین اینترنتی و آوردن اطلاعات و عکس های خصوصی آنان را

و ادار به پذیرش رابطه جنسی فیزیکی کرده و با تنظیم قرارهایی در محیط خانه ها در دام آنها میفتند. آنگاه ما با کودک و نوجوان بیقراری مواجه میشویم که در کارهای روزمره اش موفق نمیشود و ناراحتی و ترس شدیدی را حمل می کند ولی جرأت بازگو کردن این مسائل را به خانواده ندارد.

محافظت از فرزندان در فضای مجازی

والدین و متولیان تربیتی معمولاً دغدغه چگونگی برخورد و محافظت از کودک و نوجوان را در برابر خطرات فضای مجازی را دارند در این مقاله سعی شده راهکارهای پیشنهادی در جهت ارائه رفتار مناسب بیان گردد:

مدیریت تلفن همراه: بهترین شیوه برای مصون نگه داشتن کودک نوجوان دور نگه داشتن او از آن امریست که یقین داریم خطرات زیادی را به همراه دارد، ولی به هر حال با توجه به گستردگی ارتباط و استفاده مفید آموزشی از این وسیله، ما نیازمند مدیریت آن برای استفاد از منافعش هستیم. بهترین شیوه مدیریتی در اختیار قرار ندادن تلفن همراه شخصی، برای فرزندانمان است در صورتی که شما با اصرار آنها مبنی بر داشتن تلفن همراه مواجه شدید از او بخواهید که ۴ دلیل مفید بودن تلفن همراه هوشمند که با رجوع به تکنولوژی دیگری آن نیاز از بین نمیرفت را برای شما ذکر کنند در صورت قانع شدن او را در اختیارش میگذارید (طبق تحقیقات هنوز کسی به ۴ دلیل مفید بودن تلفن همراه هوشمند برای کودک و نوجوان دست پیدا نکرده است) و این امر اطمینان را به کودک و نوجوان خواهد داد که اثرات مثبت این فضا درک شده و شرایط روحی و سبک زندگی امروز را پذیرفتید و بنای ناسازگاری با او را ندارید و عملکرد شما بریک منطقی استوار است.

مسلط شدن بر اینترنت و ملحق شدن به فرزندان: اگر شما از آن دسته از والدین هستید که به هر دلیلی گوشی همراه هوشمند در اختیار فرزند خود قرار داده اید پس از این به بعد باید خود را مجهز به دانش فضای مجازی کنید. درباره آن مطالعاتی داشته، در فضای اینترنت به سیر و سیاحت پرداخته و به قسمت‌های مختلف آن سر بزنید. از موتورهای جستجو استفاده کنید. از برنامه‌های تجاری مختلفی که فعالیت‌های نوجوانان را در اینترنت کنترل کرده و میتواند سایت‌هایی را که فرزندانمان به آنها مراجعه کرده‌اند ذخیره کرده و از دسترسی به سایت‌ها و برنامه‌های ویژه‌ای ممانعت کنند. همچنین از نرم‌افزارهایی که قادرند از دریافت و نصب کردن (دانلود کردن) برنامه‌ها از اینترنت جلوگیری کنند و محدودیت‌هایی را برای مدت زمان استفاده از اینترنت در نظر بگیرند اطلاع پیدا کرده و نصب کنید. وقتی اطلاعات شما دقیق باشد نظارت شما به صورت مستقیم و غیر مستقیم بیشتر خواهد شد.

راه اندازی جلسات گفتگو با فرزندان: معمولاً والدین در صورت خرید کوچک‌ترین وسیله برای فرزند درباره نحوه استفاده آن باهم به گفتگو مینشینند، پس لطفاً پس از خرید گوشی هوشمند هم در مورد فواید آن و هم در مورد معایب آن بایکدیگر صحبت کنید. علاقه آنان به این فضا را بپذیرید ولی خطرات آن را هم گوشزد کنید؛ آنان را آماده سازید که اگر با موقعیت‌ها و افراد مشکوکی روبه‌رو شدند بدانند که چگونه باید برخورد کنند. بدون تحمیل موضوعی با آنها گفتگو کنید و از آنها پرسید که کدام قسمت فضای مجازی را دوست دارند و علت آن را بیان کنند. از آنها سؤال کنید ولی از بازجویی پرهیز و در عوض خود را علاقه‌مند نشان دهید که می‌خواهید در مورد دوستان اینترنتی‌اش بیشتر

بدانید و نگران نباشید که حریم بین شما و او از بین برود، این راهکار فرزندان را به شما نزدیک تر و فضای اعتماد بیشتری ایجاد میکند.

قواعد منطقی وضع کنید: در هر خانه ای قواعدی حاکم است مثلاً اینکه والدین هرگز اجازه نمی دهند که فرزندان شان تمام شب را در بیرون از خانه بگذرانند یا هر فیلمی را تماشا کنند. برای استفاده از این فضا هم باید قواعدی حاکم باشد مثلاً در چه مواقعی و یا چه مدتی آن ها می توانند خودشان را با اینترنت سرگرم سازند. آن ها چه کارهایی را می توانند و چه کارهایی را نمی توانند انجام دهند. به علاوه بیشتر والدین به بدرفتاری فرزندان شان در جهان واقعی عکس العمل نشان می دهند. در مورد بدرفتاری های اینترنتی آن ها هم باید به همان صورت عمل نمایند و اگر والدین متوجه شدند که فرزندان شان دیگران را از طریق اینترنت مورد آزار و اذیت قرار می دهند و یا به بعضی سیستم ها آسیب وارد می کنند و یا به جاهایی که نباید بروند، می روند و چیزهایی را که نباید بگویند، می گویند باید با آنها برخورد کنند.

و همواره نوجوانان را تشویق نمایید که در کنار استفاده از اینترنت به فعالیت های جهان واقعی هم توجه نشان دهند برای رسیدن به این هدف باید زندگی در فضای اینترنتی را فرع فضای واقعی قرار داده و تمام تلاش خود را در جهت گسترش فعالیت های غیر اینترنتی نوجوانان انجام دهید.

منابع

- افلاطون، پنج رساله، ترجمه پرویز صناعی، تهران: مرکز انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۶۲.
- تعلیم و تربیت در اسلام، استاد شهید مرتضی مطهری، ص ۲۰-۲۲ و ۵۷-۶۹.
- جواد شیرکرمی مرضیه شریفی دروازه قاسم خدادادی: دستاوردهای نوین در مطالعات علوم انسانی سال اول خرداد ۱۳۹۷ شماره ۱.
- فلسفه تعلیم و تربیت. دفتر همکاری حوزه و دانشگاه. ج ۱، ص ۳۴۱-۳۶۶.
- فلسفه تعلیم و تربیت، دفتر همکاری حوزه و دانشگاه، ج ۱. ص ۱۶۹-۳۰۵.
- کفاشی، م؛ (تابستان ۱۳۸۸)، «بررسی تأثیر اینترنت بر ارزشهای خانواده»، فصلنامه علمی پژوهش اجتماعی، دانشگاه آزاد اسامی واحد رودهن، سال دوم، شماره ۳.
- گیدنز، آنتونی، پیامدهای مدرنیت، تهران: نشر مرکز، ۱۳۷۷.
- ناصر کاتوزیان، حقوق مدنی خانواده، انتشارات بهمن برنا، ۱۳۷۱، ج ۱، ص ۱-۳.
- مینوچین سالوا دور، خانواده و خانواده درمانی، ترجمه باقر ثنایی، تهران، امیرکبیر، ۱۳۷۳، ص ۱۶/ص ۱۷/ص ۱۸.
- منطقی، مرتضی، جوان و بحران های اجتماعی با تجربه غرب و ایران، تهیه و تنظیم علی اکبر علیخانی، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی، ۱۳۸۲.
- محسنی، منوچهر، مبانی جامعه شناسی علم، تهران: طهوری، ۱۳۷۲.